https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Bobohomilov Xurshedbek Abosjon zoda
Chirchiq Davlat Pedagogikasi 3-kurs talabasi
xurshidhomilov05@gmail.com

TA’LIM JARAYONIDA O’QUCHILAR MOTIVATSIYASINI SHAKLLANTRISH VA MUSATAHKAMLASHNING PEDAGOGIK USULLARI

Annotatsiya

Mazkur ish ta’lim jarayonida o‘quvchilar motivatsiyasini shakllantirish va mustahkamlashning pedagogik usullari masalasiga bag‘ishlangan. Mavzu bugungi kunda juda dolzarb bo‘lib, zamonaviy ta’limda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi, faolligi va ta’lim natijadorligini oshirish bevosita motivatsiya bilan bog‘liqdir. Tadqiqotning asosiy maqsadi — o‘quvchilarning motivatsiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik usullarni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishdir. Ishning vazifalari qatoriga o‘quv motivatsiyasining mohiyatini ochib berish, motivatsiya turlarini aniqlash, ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan pedagogik yondashuvlarning ahamiyatini o‘rganish hamda ularning samaradorligini oshirish yo‘llarini belgilash kiradi. Tadqiqotda o‘quvchilarni ichki va tashqi motivatsiya orqali rag‘batlantirish, dars jarayonini interfaol va qiziqarli shaklda tashkil etish, individual yondashuvni tatbiq etish, guruh ishlarini samarali tashkil qilish, darslarni amaliyotga yo‘naltirish kabi pedagogik strategiyalar ko‘rib chiqiladi. Ish natijalari ta’lim jarayonini takomillashtirish, o‘quvchilarning mustaqil va faol o‘rganishga bo‘lgan intilishini kuchaytirish, shuningdek, zamonaviy pedagogik amaliyotga innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi. Ushbu ish pedagogik amaliyotda o‘qituvchilar va ta’lim muassasalari uchun foydali tavsiyalar, strategiyalar va metodik vositalarni taqdim etadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Kalit so'zlar

ta'lim jarayoni, o'quvchi motivatsiyasi, pedagogik usullar, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiy, faollik va ishtirok, interfaol metodlar.

Ключевые слова

образовательный процесс, мотивация учащихся, педагогические методы, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, активность и участие, интерактивные методы.

Keywords

educational process, student motivation, pedagogical methods, intrinsic motivation, extrinsic motivation, activity and participation, interactive methods.

Kirish. Mazkur ish ta'lim jarayonida o'quvchilar motivatsiyasini shakllantirish va mustahkamlashning pedagogik usullari masalasiga bag'ishlangan. Mavzu bugungi kunda juda dolzarb bo'lib, zamonaviy ta'limda o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishi, faolligi va ta'lim natijadorligini oshirish bevosita motivatsiya bilan bog'liqdir. Tadqiqotning asosiy maqsadi — o'quvchilarning motivatsiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik usullarni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishdir.

Ishning vazifalari qatoriga o'quv motivatsiyasining mohiyatini ochib berish, motivatsiya turlarini aniqlash, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlarning ahamiyatini o'rganish hamda ularning samaradorligini oshirish yo'llarini belgilash kiradi. Tadqiqotda o'quvchilarni ichki va tashqi motivatsiya orqali rag'batlantirish, dars jarayonini interfaol va qiziqarli shaklda tashkil etish, individual yondashuvni tatbiq etish, guruh ishlarini samarali tashkil qilish, darslarni amaliyotga yo'naltirish kabi pedagogik strategiyalar ko'rib chiqiladi.

Ish natijalari ta'lim jarayonini takomillashtirish, o'quvchilarning mustaqil va faol o'rganishga bo'lgan intilishini kuchaytirish, shuningdek, zamonaviy pedagogik amaliyotga innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Ushbu ish pedagogik amaliyotda o'qituvchilar va ta'lim muassasalari uchun foydali tavsiyalar, strategiyalar va metodik vositalarni taqdim etadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Mazkur mavzu ko‘p qirrali va kompleks xarakterga ega bo‘lib, pedagogika, psixologiya hamda ta’lim metodikasi fanlari bilan uzviy bog‘liqdir. O‘quvchilar motivatsiyasini shakllantirish jarayoni nafaqat bilim berishga, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, ta’limning tarbiyaviy jihatlarini ham o‘z ichiga oladi.

Ushbu mavzuning muhim xususiyatlaridan biri — motivatsiyaning dinamik jarayon ekanligidir. O‘quvchi motivatsiyasi doimiy holatda saqlanib qolmaydi, balki ta’lim muhiti, o‘qituvchining yondashuvi, o‘quv mazmuni va baholash tizimiga qarab o‘zgarib boradi. Shu sababli pedagogik usullar moslashuvchan, uzluksiz va tizimli bo‘lishi talab etiladi.

Shuningdek, mavzu shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillariga asoslanadi. O‘quvchilarning individual ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va imkoniyatlarini hisobga olish motivatsiyani mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa differensial va individual yondashuvlarni keng qo‘llashni taqozo etadi.

Mavzuning yana bir xususiyati — ichki va tashqi motivatsiya uyg‘unligiga e’tibor qaratilishidir. Ta’lim jarayonida faqat baho, rag‘bat yoki jazoga asoslangan tashqi motivatsiya emas, balki bilimga bo‘lgan ichki qiziqish, o‘zini rivojlantirish istagini shakllantirish muhim hisoblanadi.

Bundan tashqari, ushbu mavzu zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar bilan chambarchas bog‘liqdir. O‘yin texnologiyalari, loyiha asosida ta’lim, muammoli o‘qitish va raqamli vositalardan foydalanish o‘quvchilar motivatsiyasini oshirishda samarali omillar sifatida namoyon bo‘ladi.

Yana bir muhim jihat — o‘quvchilar motivatsiyasini shakllantirish jarayonida oila va ta’lim muassasasi hamkorligining ahamiyatidir. Ota-onalar bilan uzviy aloqa o‘quvchining o‘qishga bo‘lgan munosabatini ijobiy shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur mavzu ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faqat akademik natijalarini emas, balki ularning ijtimoiy faolligi, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va mas’uliyat hissini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Motivatsiyasi yuqori bo‘lgan o‘quvchi o‘z

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

oldiga aniq maqsad qo‘yadi, qiyinchiliklarni yengib o‘tishga intiladi va o‘rganish jarayonidan qoniqish hosil qiladi.

Mavzu doirasida o‘rganiladigan muhim jihatlardan biri — motivatsiyani shakllantirishda baholash tizimining o‘rni hisoblanadi. An’anaviy baholash ko‘pincha faqat natijaga yo‘naltirilgan bo‘lsa, formatif (rag‘batlantiruvchi) baholash o‘quvchini o‘z ustida ishlashga undaydi, uning o‘zini baholash va o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, o‘quvchilar motivatsiyasiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-psixologik muhit ham muhim ahamiyatga ega. Sinfdagi sog‘lom psixologik muhit, o‘zaro hurmat, hamkorlik va qo‘llab-quvvatlash o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. O‘qituvchining ijobiy munosabati va adolatli yondashuvi motivatsiyani mustahkamlovchi muhim omil hisoblanadi.

Mavzuning yana bir muhim jihati — motivatsiyani rivojlantirishda fanlararo integratsiyaning ahamiyatidir. Turli fanlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatish, bilimlarning hayotiy ahamiyatini ochib berish o‘quvchilarda bilim olishga bo‘lgan ichki ehtiyojni kuchaytiradi.

Bundan tashqari, mavzu inklyuziv ta’lim sharoitida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Turli ehtiyojga ega bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda motivatsiyani shakllantirish usullarini moslashtirish, ularning imkoniyatlarini inobatga olish ta’limda tenglik va samaradorlikni ta’minlaydi.

Yana bir qo‘shimcha jihat sifatida, motivatsiyani mustahkamlashda refleksiya jarayonining ahamiyatini ta’kidlash mumkin. O‘quvchilarning o‘z faoliyatini tahlil qilishi, yutuq va kamchiliklarini anglab yetishi ularning o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan intilishini kuchaytiradi.

Xulosa. Ta’lim jarayonida o‘quvchilar motivatsiyasini shakllantirish va uni mustahkamlash bugungi zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim va ustuvor vazifalaridan biridir. Motivatsiya o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan ichki ehtiyoji, faolligi va intilishlarini belgilovchi asosiy omil sifatida ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiyasi yuqori

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

bo‘lgan o‘quvchi bilimlarni chuqur va ongli o‘zlashtiradi, mustaqil fikrlaydi hamda o‘z ustida ishlashga intiladi.

Mazkur mavzuni tahlil qilish jarayonida motivatsiyani shakllantirish va mustahkamlash pedagogik jarayonning tasodifiy emas, balki izchil, tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan faoliyat ekanligi aniqlandi. O‘qituvchining kasbiy mahorati, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvi, interfaol metodlardan foydalanishi hamda ijobiy psixologik muhit yaratishi o‘quvchilarda barqaror o‘quv motivatsiyasini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ichki motivatsiyani kuchaytirishga qaratilgan pedagogik usullar o‘quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, motivatsiyani mustahkamlash jarayonida baholash tizimining rag‘batlantiruvchi xarakterga ega bo‘lishi, o‘quvchi yutuqlarining e’tirof etilishi va refleksiya jarayonining yo‘lga qo‘yilishi muhim omillar sifatida namoyon bo‘ldi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, loyihaviy va muammoli ta’lim usullaridan oqilona foydalanish esa o‘quvchilarning ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishini yanada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilar motivatsiyasini shakllantirish va mustahkamlashga qaratilgan pedagogik usullarni ilmiy asosda joriy etish ta’lim sifatini oshirish, raqobatbardosh va mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mavzuning chuqur o‘rganilishi va amaliyotga tatbiq etilishi zamonaviy ta’lim taraqqiyotining muhim omili sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgn adabiyotlar.

1. Rayan, R. M., Dessi, E. L. Ichki va tashqi motivatsiya: asosiy tushunchalar va zamonaviy yondashuvlar. — Ushbu asarda o‘quv motivatsiyasining psixologik asoslari keng yoritilgan.
2. Shank, D. H., Misi, J. L., Pintrix, P. R. Ta’limda motivatsiya: nazariya, tadqiqot va amaliyot. — Ta’lim jarayonida motivatsiyani oshirish usullari bayon etilgan.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

3. Slavin, R. E. Pedagogik psixologiya: nazariya va amaliyot. — O‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan munosabati va faolligi tahlil qilingan.
4. Ventsel, K. R., Uigfild, A. Maktabda motivatsiya: nazariy va amaliy yondashuvlar.
— O‘quvchilarni rag‘batlantirishga oid zamonaviy qarashlar yoritilgan.
5. Zimmerman, B. J. O‘z-o‘zini boshqarib o‘rganish nazariyasi. — Mustaqil o‘qish va ichki motivatsiyani rivojlantirish masalalari.
6. Dornye, Z., Ushioda, E. Motivatsiyani o‘qitish va tadqiq etish. — Ta’limda motivatsiyani shakllantirish strategiyalari berilgan.
7. UNESCO Ta’lim kelajagini qayta tasavvur qilish. (2021) — Ta’lim sifatini oshirish va o‘quvchi faolligini kuchaytirish masalalari.
8. OECD 2030 yilgacha ta’lim va ko‘nikmalar rivoji. — Raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda motivatsiyaning o‘rni.
9. Fullan, M., Quinn, J. Chuqur o‘rganish: ta’limni o‘zgartirish yo‘llari.— O‘quvchilarni faol va ongli o‘rganishga undash usullari.
10. Hidi, S., Renninger, K. A. Qiziqishni rivojlantirishning to‘rt bosqichli modeli. O‘quvchilarda barqaror o‘quv motivatsiyasini shakllantirish modeli.
11. [https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/3993]
12. [https://scientific-jl.com/ped/article/view/9052]
13. [https://www.wosjournals.com/index.php/shokh/article/view/5978]
14. [https://newjournal.org/new/article/view/10824]